

**«8D01704 – Орыс тілі мен әдебиеті» білім беру бағдарламасы бойынша
философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін
Макимова Гулбану Төлеуовнаның
«ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНДА ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ЦИКЛ ПӘНДЕРІН
ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНЕ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ
ИНТЕГРАЦИЯЛАУ» тақырыбындағы диссертациясына**

АНДАТПА

Зерттеудің өзектілігі. Диссертациялық зерттеу жаһандану және жоғары білім беруді цифрлық трансформациялау жағдайында білім беру мазмұнын жаңартуға бағытталған мемлекеттік бағдарламалармен сабақтас келеді. Зерттеудің өзектілігі болашақ орыс тілі мен әдебиеті педагогтерінен цифрлық технологияларды, құралдар мен сервистерді меңгеруді талап ететін Digital Humanities (цифрлық гуманитаристика) парадигмасына көшу қажеттілігімен айқындалады. Сонымен қатар, жасанды интеллектінің қарқынды дамуы зерттеудің маңызын арттыра түседі, өйткені оны оқу үдерісінде қолдану лингвистикалық цикл пәндерін оқытудың әдістері мен тәсілдерін қайта қарастыруды талап етеді. Білім беру жүйесін цифрландыру, Digital Humanities парадигмасына көшу және жасанды интеллектіні білім беру үдерісіне интеграциялау уақыт талабына сай, ғылыми-педагогикалық қызметте цифрлық құзыреттерді тиімді меңгерген, бәсекеге қабілетті мамандар даярлауға мүмкіндік береді.

Зерттеу нысаны – жоғары филологиялық білім беруді цифрлық трансформациялау жағдайындағы лингвистикалық цикл пәндерін оқыту үдерісі.

Зерттеу пәні – жоғары мектепте лингвистикалық пәндерді оқыту үдерісіне цифрлық технологияларды, құралдар мен сервистерді тиімді интеграциялаудың педагогикалық шарттары, әдістемелік ұстанымдары мен формалары.

Диссертациялық зерттеудің мақсаты – болашақ орыс тілі мен әдебиеті педагогтерін даярлау сапасын арттыруға ықпал ететін цифрлық технологияларды, құралдар мен сервистерді лингвистикалық пәндерді оқыту үдерісіне интеграциялаудың авторлық моделін теориялық тұрғыдан негіздеу, әзірлеу және әдістемелік апробациядан өткізу.

Зерттеу гипотезасы лингвистикалық пәндерді оқыту аясында жаңа формациядағы маманды даярлау үдерісі цифрлық компоненттер оқу үдерісіне жүйелі түрде, лингвистикалық пәндердің дидактикалық ерекшеліктерін ескере отырып енгізілген жағдайда; сондай-ақ білім алушылардың кәсіби және цифрлық құзыреттерін дамытуға бағытталған әдістемелік жүйе мен тапсырмалар кешені жүзеге асырылған жағдайда тиімді болады деген пайымға негізделеді.

Зерттеудің мақсатын жүзеге асыруға және ұсынылған болжамды растауға бағытталған **міндеттер**:

1. Жоғары филологиялық білім беру жүйесіне ақпараттық компоненттерді интеграциялаудың теориялық-әдіснамалық негіздерін талдау, цифрлық лингвистика мен лингводидактиканың әдіснамалық аппаратын жүйелеу мақсатында цифрлық технологияларды, құралдар мен сервистерді жіктеудің қажеттілігін негіздеу.

2. Білім беру ортасын цифрландыру жағдайында лингвистикалық цикл пәндерін (лексика, фразеология, орфография, пунктуация) оқытудың дидактикалық ерекшеліктерін айқындау.

3. Лингвистикалық цикл пәндерін оқытуға ақпараттық компоненттерді интеграциялаудың авторлық моделін әзірлеу.

4. Лингвистикалық пәндерді оқыту үдерісіне ақпараттық технологияларды, құралдар мен сервистерді енгізудің тиімділік критерийлерін, көрсеткіштері мен деңгейлерін анықтау.

5. Жоғары мектептің білім беру үдерісіне ақпараттық компоненттерді интеграциялаудың әзірленген моделінің нәтижелілігін тәжірибелік-эксперименттік тұрғыдан тексеру.

Ғылыми жұмыстың материалдарына зерттеу әдіснамалық негізінің мәселесіне қатысты отандық және ғылыми-әдістемелік дереккөздер, филология бағыты бойынша білім беру бағдарламалары, лингвистикалық цикл пәндерінің жұмыс оқу жоспарлары, мемлекеттік заңнамалық құжаттар, жоғары білім беруді дамыту бағдарламалары мен кәсіби стандарттар енгізілді. Аталған материалдарды жүйелеу және кешенді талдау болашақ мамандарды даярлау тиімділігін арттыру мақсатында лингвистикалық білім беру үдерісіне цифрлық технологияларды, құралдар мен сервистерді енгізудің қажеттілігі жөнінде дәйекті қорытындылар жасауға мүмкіндік берді.

Зерттеу әдістері. Диссертациялық жұмыс дәстүрлі әдістемелерді заманауи цифрлық компоненттермен және Digital Humanities (цифрлық гуманитаристика) қағидаттарымен ұштастыратын пәнаралық тәсілге негізделеді. Зерттеудің теориялық бөлімінде ғылыми-әдістемелік материалдарды жүйелі талдау әдістері (талдау, синтездеу, жалпылау және жіктеу) қолданылды; практикалық бөлімде лингвистикалық пәндер бойынша цифрлық тапсырмалар кешенін әзірлеу үшін лингводидактикалық модельдеу әдістері пайдаланылды. Әдістемелік бөлімде ұсынылған әдістемелік жүйені верификациялау мақсатында педагогикалық модельдеу мен жобалау, сауалнама және бақылау, салыстырмалы талдау мен статистикалық деректерді өңдеу әдістерін қамтыған педагогикалық эксперимент жүргізілді. Алынған нәтижелерді визуализациялау үшін диссертацияда деректерді графикалық ұсынудың заманауи цифрлық тәсілдері (инфографика, кестелер, гистограммалар, менталдық карталар және т.б.) қолданылды.

Қорғауға ұсынылатын негізгі қағидалар:

1. Жоғары білім беруді цифрлық трансформациялау және лингвистикалық пәндерді оқытудың ерекшелігі цифрлық компоненттерді цифрлық технологиялар (әдіснамалық стратегиялар), цифрлық құралдар (материалдық-техникалық және бағдарламалық база) және цифрлық аспаптар

(қолданбалы инструменталдық шешімдер) ретінде жіктеуді талап етеді. Мұндай саралау цифрлық лингвистика мен лингводидактиканың әдіснамалық аппаратын жүйелеу, педагогикалық дизайнға саналы тұрғыдан келу және білім беру үдерісі субъектілерінің цифрлық құзыреттілігін объективті бағалау қажеттілігімен негізделеді.

2. Цифрландыру жағдайында лингвистикалық пәндерді оқыту үдерісіне цифрлық компоненттерді интеграциялау олардың дидактикалық ерекшеліктерін ескерген жағдайда тиімді болады. Бұл ерекшелік дәстүрлі оқыту әдістерін тілдік материалды талдау, бақылау және лингвистикалық ғылыми білімді трансляциялауға арналған цифрлық әрі интеллектуалдық құралдармен үйлестіру қажеттілігі арқылы айқындалады.

3. Лингвистикалық цикл пәндерін оқытуға ақпараттық технологияларды, құралдар мен аспаптарды интеграциялаудың әзірленген авторлық моделі мақсаттық, мазмұндық, технологиялық және бағалау-нәтижелік компоненттерден тұратын көпдеңгейлі жүйе болып табылады және дәстүрлі филологиялық міндеттерді цифрлық дидактиканың заманауи талаптарына бейімдеуді қамтамасыз етеді.

4. Цифрландыру жағдайында лингвистикалық пәндерді оқытуға цифрлық компоненттерді интеграциялаудың нәтижелілігі мотивациялық-мақсаттық, когнитивтік-әрекеттік, рефлексивтік критерийлер жүйесі, сондай-ақ бастапқы, базалық және ілгері деңгейлер арқылы айқындалады. Бұл жүйе болашақ маманның теориялық білімін және қалыптасқан цифрлық құзыреттерін тиімді бағалауға әрі объективті өлшеуге мүмкіндік береді.

5. Ұсынылған әдістемелік жүйені тәжірибелік-эксперименттік верификациялау лингвистикалық пәндерді оқыту үдерісіне цифрлық компоненттерді енгізу тілдік материалды меңгеру сапасын, білім алушылардың тілдік құзыреттері мен цифрлық сауаттылық деңгейін арттыратынын дәлелдейді.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы филологиялық білім беру контексінде «цифрлық технологиялар», «цифрлық құралдар» және «цифрлық аспаптар» ұғымдарын нақтылауда және оларды жіктеу қажеттілігін негіздеуде көрінеді. Отандық лингводидактикада алғаш рет технологиялық деңгейлерді саралау негізінде болашақ орыс тілі мен әдебиеті педагогін даярлаудың кешенді жүйесі ұсынылды. Тілдік оқытудың ерекшелігіне бағдарланған ақпараттық компоненттердің жіктемесі жасалды. Лексика, фразеология, орфография және пунктуацияны оқыту барысында электрондық білім беру ресурстары мен жасанды интеллект элементтерін қолданудың лингводидактикалық жүйесі әзірленді.

Зерттеудің теориялық маңыздылығы білім беруді цифрлық трансформациялау жағдайындағы лингводидактиканың теориялық негіздерін елеулі толықтырумен және дамытумен айқындалады. Лингвистикалық пәндердің ерекшеліктерін ескере отырып, цифрлық компоненттерді жіктеудің ғылыми негізделген сараланған тәсілі ұсынылды. Зерттеу оқу үдерісіне цифрлық компоненттерді енгізуге арналған әдістемелік ұсынымдар жүйесі арқылы лингвистикалық пәндерді оқыту әдістемесінің теориясына

үлес қосады, сондай-ақ болашақ маманның цифрлық құзыреттерін бағалаудың критерийлік аппаратын әзірлеу арқылы педагогика ғылымын толықтырады.

Зерттеудің практикалық маңыздылығы әзірленген әдістемелік материалдар мен технологиялық шешімдерді жоғары мектептің білім беру үдерісіне енгізу мүмкіндігімен қамтамасыз етіледі. Зерттеу нәтижелері педагог кадрлардың біліктілігін арттыру жүйесінде, сондай-ақ филологиялық мамандықтарға арналған цифрлық дидактика бойынша оқу-әдістемелік өнімдер, білім беру контенті мен әдістемелік ұсынымдар әзірлеуде қолданылуы мүмкін.

Апробация. Осы диссертациялық зерттеудің негізгі қағидалары Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті орыс филологиясы және әлем әдебиеті кафедрасының отырыстарында, сондай-ақ PhD докторанттарының ғылыми-әдістемелік семинарларында апробациядан өтті (2023 жылғы қыркүйек пен 2025 жылғы желтоқсан аралығы). Диссертациялық зерттеу нәтижелері бойынша 12 ғылыми мақала жарияланды, олардың ішінде 1 мақала Scopus деректер базасына енетін журналда, 2 мақала Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынған басылымдарда, ал 9 мақала халықаралық ғылыми-практикалық конференциялар материалдарында жарық көрді.

Scopus дерекқорына енгізілген мақала:

1. Makimova G.T., Begaliyeva S.B. Modern Technologies in Teaching Literature: Experience and Prospects // Journal of Siberian Federal University - Humanities and Social Sciences. – 2025. – Т. 18. – №. 7. – С. 1395–1405. <https://elib.sfu-kras.ru/handle/2311/156660>

Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Білім және ғылым саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті (КОКСНВОМНВОРК) ұсынған басылымдардағы мақалалар:

2. Makimova G., Baisultanova S. New information technologies in teaching general education disciplines // Абай атындағы ҚазҰПУ-ң Хабаршысы «Педагогика ғылымдары» сериясы. – 2024. – №4(84). – С. 181-192. <https://doi.org/10.51889/2959-5762.2024.84.4.017>

3. Макимова Г.Т., Бегалиева С.Б., Хасанова С.А. Перспективы дальнейшего развития цифровых технологий в лингвистическом образовании // Вестник КазНПУ имени Абая. Серия: Педагогические науки. – 2026. – Т. 89. – №. 1. – С. 235-247. <https://doi.org/10.51889/2959-5762.2026.89.1.023>

Халықаралық ғылыми-практикалық конференциялар (МНПК) материалдарындағы мақалалар:

4. Макимова Г.Т. Актуальные проблемы современной транслингвистики // Материалы международной научной конференции студентов и молодых ученых «МИР ФАРАБИ». Алматы, Казахстан, 6 апреля 2023 г. – Алматы: Казахский Университет, 2023. – 365 с.

5. Макимова Г.Т. Внедрение инновационных технологий как необходимое условие развития профессионального педагогического

образования // Русский язык в межкультурном диалоге стран Центральной Азии: Сборник материалов Международной научно-практической конференции, посвященной Году русского языка в странах СНГ. – (Душанбе, ТНУ, 2023). – Душанбе, 2023. – 482 с.

6. Макимова Г.Т., Бегалиева С.Б., Жаналина И.М. Психолого-педагогические аспекты безопасности детей в социально-цифровом пространстве // XXXV Международная научно-практическая конференция «Образование: традиции и инновации» (29 декабря 2023 года). – Отв. редактор Наумов В.А. – Прага, Чешская Республика: Изд-во WORLD PRESS, 2024. – 110 с.

7. Макимова Г.Т. Цифровые технологии в преподавании филологических дисциплин // Международный форум «Взаимодействие науки и общества: язык, инновации, культура», посвященный 90-летию КазНУ имени аль-Фараби. Алматы, 14-16 октября 2024. – С. 388-394.

8. Макимова Г.Т., Жаналина И.М., Жунисбаева А.С., Уяласова Р.Б. Модели использования педагогических возможностей инфокоммуникационных технологий в обучении дисциплинам лингвистического цикла // Материалы международной научно-практической конференции «Проблемы науки и образования: актуальные вопросы, достижения и инновации» 3 том. Издательство «Dulaty university». Тараз, 22 апреля 2024. – С. 286-289.

9. Макимова Г.Т. Новые информационные технологии в преподавании дисциплин лингвистического цикла // Материалы международной научной конференции студентов и молодых ученых «ФАРАБИ ЭЛЕМІ». Казахстан, Алматы «Қазақ университеті» 4 апреля 2024 года. – С. 165-166.

10. Макимова Г.Т. Применение информационных технологий в процессе изучения языковых уровней // Материалы Международной научно-практической конференции «Инновационные образовательные технологии в современном вузе и школе». - Тараз: Тараз университеті, 2 том. 2025. – 401 с. 25 марта 2025 г. – С. 102-105.

11. Макимова Г.Т., Стамкулова Б.Ш., Семембаева Г.А. Цифровая лингвометодика: новые форматы подготовки учителей-словесников в условиях глобализированного образовательного пространства // Сборник материалов Международной научно-практической конференции по теме «Активные проблемы личностного развития в современной педагогике и психологии: информация, цифровые технологии и образовательные механизмы», Ташкент – 2025. – С. 105-108.

12. Макимова Г.Т., Жаналина И.М. Инновационные модели обучения и развитие soft Skills в системе современного образования // Русский язык и литература в странах центральной Азии: Материалы международной научно-практической конференции. – Душанбе, ТНУ, 2025. – С. 552-555.

Зерттеу қүрылымы. Диссертация кіріспеден, үш бөлімнен (теориялық, практикалық, әдістемелік), қорытындыдан, пайдаланылған әдебиеттер тізімінен және қосымшалардан тұрады. Диссертация көлемі – 192 бет. Пайдаланылған әдебиеттер тізімі 172 атауды қамтиды.